

مستند قانونی

اعسار و معافیت از پرداخت هزینه دادرسی

اعسار از پرداخت هزینه دادرسی

در مورد موضوع اعسار از هزینه دادرسی قوانین و مقررات ذیل می بایست مورد توجه باشد:

آیین دادرسی مدنی

ماده ۵۰۴ قانون آیین دادرسی مدنی

معسر از هزینه دادرسی کسی است که به واسطه عدم کفایت دارایی یا عدم دسترسی به مال خود به طور موقت قادر به تأدیه آن نیست.

ماده ۵۰۵ قانون آیین دادرسی مدنی

ادعای اعسار از پرداخت هزینه دادرسی ضمن درخواست نخستین یا تجدید نظر یا فرجام مطرح خواهد شد. طرح این ادعا به موجب دادخواست جداگانه نیز ممکن است. اظهار نظر در مورد اعسار از هزینه تجدید نظر خواهی و یا فرجام خواهی با دادگاهی می باشد که رأی مورد درخواست تجدید نظر و یا فرجام را صادر نموده است

- نکته:

۱. اعسار از هزینه دادرسی یا ضمن دادخواست اصلی یا بعد از آن تقدیم می شود لذا قبل از طرح دعوا نمی توان دادخواست اعسار داد .
۲. چنانچه دادخواست اعسار از هزینه دادرسی بعد از دعوی اصلی داده شود شماره پرونده و مرجع رسیدگی کننده باید قید گردد .
۳. مرجع رسیدگی به اعسار از هزینه دادرسی دادگاه بدوی می باشد .

ماده ۵۰۶ قانون آیین دادرسی مدنی

در صورتی که دلیل اعسار شهادت شهود باشد، باید شهادت کتبی حداقل دو نفر از اشخاصی که از وضعیت مالی و زندگانی او مطلع می‌باشند به دادخواست ضمیمه شود.

نکته:

• در شهادت‌نامه، مشخصات و شغل و وسیله امرار معاش مدعی اعسار و عدم تمکن مالی او برای تأدیه هزینه دادرسی باتعین مبلغ آن باید تصریح شده و شهود منشاء اطلاعات و مشخصات کامل و اقامتگاه خود را به طور روشن ذکر نمایند.

• ممکن است دلیل اعسار غیر از شهادت شهود باشد

• در صورتی که دلیل خواهان شهادت شهود باشد رعایت شرایط ماده ۵۰۶ اجباری است

ماده ۵۱۲ قانون آیین دادرسی مدنی

از تاجر، دادخواست اعسار پذیرفته نمی‌شود. تاجری که مدعی اعسار نسبت به هزینه دادرسی می‌باشد باید برابر مقررات قانون تجارت دادخواست ورشکستگی دهد. کسبه جزء مشمول این ماده نخواهند بود.

ماده ۳۳ قانون اعسار

از تاجر عرض حال اعسار پذیرفته نمی‌شود تاجری که مدعی اعسار باشد باید مطابق مقررات قانون تجارت عرض حال توقف دهد. کسبه جزء مشمول این ماده نخواهند بود.

نکته:

• از تاجر و شرکت‌ها دادخواست اعسار پذیرفته نمی‌شود

• از دولت، شهرداری‌ها، موسسات عمومی و سایر اشخاص حقوقی دادخواست اعسار پذیرفته نمی‌شود

عدم رعایت تشریفات جهت معافیت از پرداخت هزینه دادرسی

در برخی قوانین ادعای اعسار تشریفات خاصی ندارد از قبیل:

تبصره ماده ۴۳۶ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲

تجدیدنظرخواهی یا فرجام خواهی محکوم علیه نسبتبه محکومیت کیفری و ضررو زیان ناشی از جرم به صورت توأمان، مستلزم پرداخت هزینه دادرسی در امر حقوقی و رعایت تشریفات آیین دادرسی مدنی نیست.

ماده ۵۵۹ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲

شاکی باید هزینه شکایت کیفری را برابر قانون در هنگام طرح شکایت تأدیه کند. مدعی خصوصی هم که به تبع امر کیفری مطالبه ضرر و زیان می کند، باید هزینه دادرسی را مطابق مقررات مربوط به امور مدنی بپردازد. چنانچه شاکی توانایی پرداخت هزینه شکایت را نداشته باشد، به تشخیص دادستان یا دادگاهی که به موضوع رسیدگی می کند از پرداخت هزینه شکایت معاف می شود و هرگاه مدعی خصوصی توانایی پرداخت هزینه دادرسی را نداشته باشد، دادگاه می تواند او را از پرداخت هزینه دادرسی برای همان موضوعی که مورد ادعا است، به طور موقت معاف نماید. رسیدگی به امر کیفری را نمی توان به علت عدم تأدیه هزینه دادرسی از سوی مدعی خصوصی به تأخیر انداخت. مگر آنکه محکوم به از مستثنیات دین بوده و یا به میزانی نباشد که موجب خروج محکوم له از اعسار گردد.

تبصره- پس از صدور حکم و هنگام اجرای آن، قاضی اجرای احکام کیفری مکلف است هزینه دادرسی را از محل محکوم به استیفاء کند.

موارد معافیت از هزینه دادرسی

در برخی موارد قانونگذار خواهان یا تجدید نظر خواه را از پرداخت هزینه دادرسی معاف نموده است معافیتهای قانونی به شرح ذیل می باشد :

۱- سازمان حج و اوقاف و امور خیریه ، موقوفات عام ، بقاع متبرکه ، اماکن مذهبی اسلامی ، مدارس علوم دینی و مؤسسات و بنیادهای خیریه

ماده ۹ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه

سازمان حج و اوقاف و امور خیریه نسبت به مواردی که در بندهای ماده یک این قانون به عهده آن گذاشته شده در صورت عدم اقدام متولی یا امناء یا موقوف علیه محق تقاضای ثبت و سایر اقدامات لازم و اعتراض و اقامه دعوی را دارد. همچنین می تواند در مواردی که لازم بداند و مصلحت موقوفه ایجاب نماید در دعاوی مربوط وارد دعوی شده و به احکام صادره اعتراض کند.

تبصره - در کلیه موارد مذکور در این ماده سازمان حج و اوقاف و امور خیریه ، موقوفات عام ، بقاع متبرکه ، اماکن مذهبی اسلامی ، مدارس علوم دینی و مؤسسات و بنیادهای خیریه از پرداخت مخارج و هزینه های دادرسی و ثبتی و اجرائی معاف می باشند.

۲- بقاع متبرکه امام رضا ، حضرت معصومه و حضرت عبدالعظیم (ع)

استفساریه تبصره ماده ۹ قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه :

نظر مجلس

بقاع متبرکه حضرت عبدالعظیم (ع) و حضرت معصومه علیه اسلام و موقوفات آنها به لحاظ اطلاق عبارت بقاع متبرکه مذکور در تبصره ذیل ماده (۹) قانون تشکیلات و اختیارات سازمان حج و اوقاف و امور خیریه مصوب ۲/ ۱۰/ ۱۳۶۳ همانند بقعه متبرکه حضرت امام رضا علیها السلام مشمول برخورداری از مزایای معافیت از پرداخت مخارج و هزینه های دادرسی و ثبتی و اجرائی این تبصره می شوند.

۳- وزارتخانه علوم تحقیقات و فناوری و بهداشت درمان و آموزش پزشکی

فقط در مورد ضمانت و وثایق دانشجویان بورسیه و اعزامی به خارج از کشور

ماده ۳۴ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت مصوب سال ۱۳۸۰

متن زیر به عنوان تبصره به ماده (۲۴) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۷۳، ۱۲، ۲۸ الحاق می‌گردد:

تبصره - به وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی اجازه داده می‌شود که برای خرید تعهد و آزاد نمودن مدارک و وثائق و همچنین صدور اجرائیه ثبتی دانشجویان بورسیه و یا اعزامی که از ایفای تعهدات خودداری کرده یا می‌کنند و ضامن‌های آنان، برای جبران تعهدات و خسارت مربوطه معادل مابه‌التفاوت ریالی نرخ روز ارز کلیه ارزهای پرداختی به دانشجو در زمان بازپرداخت و نرخ پرداخت شده قبلی را از دانشجویان ضامن وی و یا متضامناً دریافت و به حساب درآمد عمومی کشور واریز نمایند.

میزان بدهی و نحوه پرداخت بدهی به موجب آیین‌نامه‌ای که به پیشنهاد وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید تعیین خواهد شد. مفاد این تبصره با توجه به قسمت اخیر ماده (۲) قانون مدنی مصوب ۱۳۰۷، ۲، ۱۸ به گذشته نیز تسری دارد. در صورت‌اقامه دعوا در مراجع قضایی، وزارتخانه‌های علوم، تحقیقات و فناوری و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی از پرداخت هزینه دادرسی در کلیه مراحل معاف می‌باشند.

۴- سازمان تامین اجتماعی

صندوق تامین اجتماعی سابق :

ماده ۵ لایحه قانونی اصلاح قانون تشکیل سازمان تامین اجتماعی

سازمان از پرداخت هر گونه مالیات و عوارض اعم از حقوق و عوارض گمرکی و سود بازرگانی و غیره و پرداخت هزینه دادرسی دعاوی معاف است.

تبصره ۱ - معافیت‌های موضوع این ماده شامل سازمان بیمه‌های اجتماعی سابق سازمان تامین اجتماعی سابق و صندوق تامین اجتماعی سابق نیز خواهد بود

۵- بنیاد مستضعفان

لایحه قانونی راجع به معافیت بنیاد مستضعفان از پرداخت هزینه دادرسی در تمام مراجع قضایی مصوب ۱۳۵۸،۱۱،۱۷

ماده واحده: بنیاد مستضعفان می تواند نمایندگان خود را برای اقامه دعوی یا دفاع از دعوی به عنوان وکالت از طرف خود به مراجع قضایی معرفی نماید.

بنیاد مستضعفان از پرداخت هزینه دادرسی در تمام مراجع قضایی معاف است.

۶- شرکت های آب منطقه ای

ماده ۳۲ قانون توزیع عادلانه آب

وزارت نیرو می تواند سازمانها و شرکتهای آب منطقه ای را به صورت شرکتهای بازرگانی رأسا یا با مشارکت سازمانهای دیگر دولتی یا شرکتهایی که با سرمایه دولت تشکیل شده اند ایجاد کند. اساسنامه این شرکتهای پیشنهاد وزارت نیرو به تصویب هیأت وزیران خواهد رسید و شرکتهای مذکور از پرداخت حقالثبت و تمبر و هزینه دادرسی معاف خواهند بود.

۷- بنیاد مسکن انقلاب اسلامی

ماده ۱۷ اساسنامه بنیاد مسکن انقلاب اسلامی

بنیاد دارای شخصیت حقوقی بوده و نمایندگی قانونی بنیاد با سرپرست بنیاد است و می تواند برای طرح دعاوی و شکایات یا برای هر اقدام قانونی دیگر، نماینده یا وکیل تعیین و به مراجع قضایی، اداری، انتظامی و ثبتی معرفی نماید.

تبصره - بنیاد از پرداخت هزینه های دادرسی در تمام مراجع قضایی معاف می باشد.

۸- شرکت عمران شهرهای جدید

ماده ۱۹ قانون اساسنامه شرکت عمران شهرهای جدید مصوب سال ۱۳۶۷

به استناد تبصره ۲ ماده ۱۱ شرکت از پرداخته‌رگونه مالیات و حق تمبر و هزینه های ثبتي و معاملاتتي بابت تفكيك و فروش اراضی و هزینه دادرسی معاف است .

۹- سازمان تامین خدماتی درمانی پرسنل نیروهای مسلح جمهوری اسلامی

ماده ۱۳ قانون اساسنامه سازمان تأمین خدماتی درمانی پرسنل نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران:

سازمان از پرداخت مالیات بر درآمد و عوارض و هزینه دادرسی معاف است.

۱۰- کمیته امداد امام خمینی

قانون استفاده بعضی از دستگاهها از نماینده حقوقی در مراجع قضائی و معافیت بنیاد شهید انقلاب اسلامی و کمیته امداد امام خمینی (ره) از پرداخت هزینه دادرسی :

تبصره ۱- بنیاد شهید انقلاب اسلامی و کمیته امداد امام خمینی(ره) از پرداخت هزینه دادرسی معاف خواهندبود.

۱۱- بنیاد شهید انقلاب اسلامی

قانون استفاده بعضی از دستگاهها از نماینده حقوقی در مراجعقضائی و معافیت بنیاد شهید انقلاب اسلامی و کمیته امداد امام خمینی (ره) از پرداخت هزینه دادرسی :

تبصره ۱- بنیاد شهیدانقلاب اسلامی و کمیته امداد امام خمینی (ره) از پرداخت هزینه دادرسی معاف خواهندبود.

شرکت پست جمهوری اسلامی ایران -۱۲

ماده ۱۰ قانون تشکیل شرکت پست جمهوری اسلامی ایران :

شرکت از پرداخت هزینه‌های دادرسی، دفتری و اجرایی ناشی از دعاوی مطروحه له یا علیه خود و همچنین حق‌الثبت اسناد و معاملات و نیم عشر اجرایی و حق‌الثبت شرکت معاف می‌باشد.

ستاد اجرایی فرمان امام -۱۳

تبصره ماده ۹ آیین نامه نحوه رسیدگی به پرونده های موضوع اصل ۴۹ قانون اساسی :

ستاد اجرایی از پرداخت هزینه های دادرسی و اجرای احکام معاف می باشد .

جمعیت هلال احمر -۱۴

ماده ۲۰ قانون اساسنامه جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران:

اموال، املاک، مستغلات و وسایط نقلیه جمعیت از پرداخت عوارض، حق‌الثبت و مالیات‌ها مستثنی خواهد بود و همچنین جمعیت از پرداخت کلیه هزینه‌های دادرسی در تمام مراحل رسیدگی معاف می‌باشد.

• معافیت دولت در مورد دعاوی مربوط به اجرای قانون ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن

ماده ۱۰ قانون ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن:

رسیدگی قضائی در خصوص دعاوی احتمالی و پرونده‌های مطروحه مرتبط با اجراء قوانین مربوط به اراضی شهری از جمله قانون زمین شهری، قانون اراضی شهری و این قانون در شعب تخصصی و خارج از نوبت رسیدگی خواهد شد و دولت از پرداخت هزینه دادرسی ناشی از اجراء آن معاف می‌باشد.

ماده ۴۳۸ قانون آییندادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲:

هرگاه تجدیدنظرخواه یا فرجام خواه زندانی باشد، حسب مورد از پرداخت هزینه دادرسی مرحله تجدیدنظر یا فرجام در امری که به موجب آن زندانی است، معاف می گردد.

۱۶- افراد تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) و مددجویان سازمان بهزیستی کشور

تبصره ماده ۵ قانون حمایت خانواده:

افراد تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) و مددجویان سازمان بهزیستی کشور از پرداخت هزینه دادرسی معاف می باشند.

قانون الحاق یک تبصره به ماده (۵۰۵) قانون آیین دادرسی (دادگاههای عمومی و انقلاب در امور مدنی)

ماده واحده - متن زیر به عنوان تبصره به ماده ۵۰۵ قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب (در امور مدنی) مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۱ اضافه می شود:

تبصره - افراد تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) و مددجویان مستمری بگیر سازمان بهزیستی کشور با ارائه کارت مددجویی و تأییدیه رسمی مراجع مزبور از پرداخت هزینه دادرسی معاف می باشند.

قانون فوق مشتمل بر ماده واحده در جلسه علنی روز سه شنبه مورخ هجدهم اسفندماه یکهزار و سیصد و نود و چهار مجلس شورای اسلامی تصویب شد و در تاریخ

۱۳۹۵/۱/۱۸ به تأیید شورای نگهبان رسید.

تبصره ماده ۴۳۶ قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲

تجدیدنظرخواهی یا فرجام خواهی طرفین راجع به جنبه کیفری رأی با درخواست کتبی و پرداخت هزینه دادرسی مقرر صورت می گیرد و نسبت به ضرر و زیان ناشی از جرم، مستلزم تقدیم دادخواست و پرداخت هزینه دادرسی مطابق قانون آیین دادرسی مدنی است.

تبصره-تجدیدنظرخواهی یا فرجام خواهی محکوم علیه نسبت به محکومیت کیفری و ضرر و زیان ناشی از جرم به صورت توأمان، مستلزم پرداخت هزینه دادرسی در امر حقوقی و رعایت تشریفات آیین دادرسی مدنی نیست.

ماده ۱۴۷ قانون برنامه پنجم توسعه

ماده ۱۴۷-به منظور توانمندسازی ساختار مدیریت منابع طبیعی و آبخیزداری کشور اقدامهای زیر انجام می شود :

- الف - ارزش اقتصادی (کارکردهای بازاری و غیربازاری) منابع طبیعی، هزینهها و منافع اجتماعی طرحها و پروژههای عمرانی، توسعه ای در مطالعات امکانسنجی طرحها و پروژهها ملاک عمل قرار گیرد.
- ب - به منظور رفع معارض از اراضی دولتی و ملی، سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری کشور حسب مورد پس از تأیید بالاترین مقام دستگاه اجرائی مربوط، از پرداخت هزینههای دادرسی معاف است.
- ج - وزارت جهاد کشاورزی (سازمان جنگلها، مراتع و آبخیزداری کشور) موظف است ظرف مدت یک سال اول برنامه بدون رعایت تشریفات مناقصه، مدیریت، احداث، نگهداری، توسعه و بهره برداری پارکهای جنگلی و مراتع قابل درختکاری، نهالستان های متروکه و اراضی واقع در کاربریهای سبز و کمربند سبز شهرها را در محدوده و حریم شهرها با حفظ مالکیت دولت و کاربری طبق طرح مورد توافق شهرداری و سازمان مذکور بدون دریافت حقوق مالکانه به شهرداری مربوطه به منظور توسعه فضای سبز و استفاده بهینه واگذار نماید.

ماده ۹ قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی مصوب ۱۳۸۹

ماده ۹ وزارت جهاد کشاورزی مکلف است با همکاری سازمان ثبت اسناد و املاک کشور در اجراءقوانین و مقررات مربوط، با تهیه حدنگاری (کاداستر) و نقشه‌های مورد نیاز، نسبت به تثبیت مالکیت دولت بر منابع ملی و اراضی موات و دولتی و با رعایت حریم روستاها و همراه با رفع تداخلات ناشی از اجراء مقررات موازی اقدام و حداکثر تا پایان برنامه پنجساله پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، سند مالکیت عرصه‌ها را به نمایندگی از سوی دولت اخذ و ضمن اعمال مدیریت کارآمد، نسبت به حفاظت و بهره‌برداری

۱۹- صندوق تامین خسارت های بدنی

تبصره ۳ ماده ۱۱ قانون اصلاح قانون بیمه اجباری مسوولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه زمینی در مقابلشخص ثالث

طبق ماده ۱۱ قانون اصلاح قانون بیمه اجباری مسوولیت مدنی دارندگان وسایل نقلیه زمینی در مقابل شخص ثالث مصوب ۱۶ تیرماه ۱۳۸۷، منابع مالی صندوق تامین خسارت های بدنی به شرح زیر است:

الف - پنج درصد از حق بیمه بیمه اجباری موضوع این قانون. ب- مبلغی معادل حداکثر یک سال حق بیمه بیمه اجباری که از دارندگان وسایل نقلیه‌ای که از انجام بیمه موضوع این قانون خودداری نمایند وصول خواهد شد. نحوه وصول و تقسیم مبلغ مذکور و سایر ضوابط لازم این بند به پیشنهاد بیمه مرکزی ایران به تصویبمجمع عمومی صندوق خواهد رسید. ج - مبلغی که صندوق پس از جبران خسارت زیان‌دیدگان بتواند از مسؤولان حادثه وصول کند. د - درآمد حاصل از سرمایه‌گذاری وجوه صندوق. ه - ۲۰ درصد از جرایم وصولی راهنمایی و رانندگی در کل کشور و ۲۰ درصد از کل هزینه‌های دادرسی و جزای نقدی وصولی ازسوی قوه قضائیه. ز - جرایم موضوع ماده (۲۸) این قانون. ح - کمک های اعطایی ازسوی اشخاص مختلف.

تبصره ۱- در صورت کمبود منابع مالی صندوق، دولت موظف است دربودجه سنواتی سال بعد کسری منابع صندوق را تامین کند.

تبصره ۲- درآمدهای صندوق از مالیات و هرگونه عوارض معاف است.

تبصره ۳- صندوق از پرداخت هزینه‌های دادرسی و اوراق و حق‌الاجرامعاف است.

تبصره ۴- اسناد مربوط به مطالبات و پرداختهای خسارت صندوق تأمین خسارت های بدنی در حکم اسناد لازم الاجرا است.

تبصره ۵ - عدم پرداخت حقوق قانونی صندوق تأمین خسارتهای بدنی از سوی شرکت های بیمه در حکم دخل و تصرف غیرقانونی در وجوه عمومی است.

تبصره ۶ - مصرف درآمدهای صندوق در مواردیبه جز موارد مصرح در این قانون ممنوع و در حکم تصرف غیرقانونی در وجوه عمومی است.

تبصره ۷- به منظور ترویج فرهنگ بیمه و پیشگیری از آسیب های اجتماعی آن دسته از دارندگان وسایل نقلیه مشمول بیمه اجباری موضوع این قانون که ظرف مدت چهار ماه از تاریخ لازم الاجرا شدن این قانون نسبت به خرید بیمه نامه اقدام کنند از پرداخت جریمه موضوع بند « ب » این ماده معاف خواهند بود.